

Niniejszy dokument nie stanowi doręczenia w trybie art. 15 zzs⁹ ust. 2 ustawy COVID-19 (Dz.U.2021, poz. 1842)

Sygn. akt I ACa 469/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 listopada 2022 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Marek Boniecki (spr.)
Sędziowie:	SSA Jerzy Bess SSA Regina Kurek
Protokolant:	Marta Sekuła

po rozpoznaniu w dniu 17 listopada 2022 r. w Krakowie na rozprawie

sprawy z powództwa Prokury Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego we W.

przeciwko E. K.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie

z dnia 14 stycznia 2021 r. sygn. akt I C 153/19

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie 1 w ten sposób, że oddala powództwo oraz w punkcie 3, któremu nadaje treść: „zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 10.817 zł (dziesięć tysięcy osiemset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;”;

II. zasądza od strony powodowej na rzecz pozwanej kwotę 9.100 zł (dziewięć tysięcy sto złotych) tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Jerzy Bess SSA Marek Boniecki SSA Regina Kurek

Sygn. akt I ACa 469/21

Uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z 17 listopada 2022 r.

Wyrokiem z 14 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Krakowie: 1) zasądził od E. K. na rzecz Prokura Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego we W. kwotę 425.017,80 zł z odsetkami ustawowymi za

opóźnienie od 3 stycznia 2019 r. do dnia zapłaty, z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanej do prawa własności nieruchomości objętych księgami wieczystymi o numerach: (...) oraz (...) oraz do kwoty hipoteki łącznej kaucyjnej obciążającej te nieruchomości, wynoszącej 590.148 zł; 2) oddalił powództwo w pozostałej części oraz orzekł o kosztach procesu.

Sąd Okręgowy ustalił stan faktyczny szczegółowo zaprezentowany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, z którego to uzasadnienia wynika, że:

- 19 września 2008 r. pozwana zawarła z (...) Bank S.A. umowę o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych;
- w umowie wskazano m.in., że kwota kredytu wynosi 393.432 zł, jest waloryzowana w oparciu o walutę CHF, wypłata kredytu następuje według kursu kupna waluty z tabeli kursowej (...) Banku S.A., a raty kredytu miały być płatne w walucie PLN po uprzednim ich przeliczeniu wg kursu sprzedaży waluty CHF z tabeli kursowej (...) Banku S.A.;
- jednym z zabezpieczeń spłaty kredytu była hipoteka łączna kaucyjna do kwoty 590.148 zł ustanowiona na prawie własności nieruchomości objętych księgami wieczystymi o numerach: (...) oraz (...);
- w tym samym dniu pozwana zawarła umowę o hipoteczny kredyt konsolidacyjny dla osób fizycznych waloryzowany kursem CHF na kwotę 123.353,10 zł;
- obydwie umowy kredytowe jako jedną z form zabezpieczenia spłaty kredytów wskazały ubezpieczenie niskiego wkładu własnego w (...) S.A.;
- w 2009 r. (...) Bank S.A. wysłał do pozwanej wezwania do zapłaty, uznając, że pozwana zalega z zapłatą rat kredytowych z obydwu umów kredytu;
- w pismach z 16 października 2009 r. Bank wezwał pozwaną do uregulowania wszelkich należności wymagalnych w terminie 7 dni od daty otrzymania wezwania pod rygorem wypowiedzenia umów; jednocześnie zastrzegł, że w przypadku braku spłaty zadłużenia w określonym powyżej terminie pisma te należy traktować jako wypowiedzenie umowy przez Bank, przy czym okres wypowiedzenia wynosi 30 dni i jest liczony od następnego dnia po upływie siedmiodniowego terminu; pisma doręczono pozwanej 3 listopada 2009 r.;
- pozwana nie uiściła wskazanych przez Bank zaległości należności we wskazanym terminie;
- 29 grudnia 2009 r. Bank zwrócił się do (...) S.A. o wypłatę odszkodowania z tytułu ubezpieczenia niskiego wkładu w kredytach hipotecznych udzielonych pozwanej; ubezpieczyciel wypłacił Bankowi odszkodowanie w łącznej wysokości 136.337,13 zł;
- 24 czerwca 2011 r. (...) Bank S.A. wystawił przeciwko pozwanej bankowy tytuł egzekucyjny dotyczący umowy o kredyt hipoteczny; Sąd nadał tytułowi klauzulę wykonalności;
- na podstawie ww. tytułu wykonawczego Bank wszczął postępowania egzekucyjne przeciwko pozwanej;
- prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z 28 lutego 2013 r. zasądzono od pozwanej na rzecz Towarzystwa (...) S.A. w W. kwotę 117.007,55 zł z tytułu regresu przysługującego ubezpieczycielowi z uwagi na wypłacone Bankowi odszkodowanie; w sprawie tej Sąd Apelacyjny przyjął skuteczność wypowiedzenia umowy kredytu z dniem 10 grudnia 2009 r.;
- prawomocnym wyrokiem z 18 września 2014 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił powództwo E. K. przeciwko (...) Bank S.A. o pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego – bankowego tytułu egzekucyjnego dotyczącego umowy o kredyt hipoteczny; w postępowaniu tym Sądy obu instancji przyjęły skuteczność wypowiedzenia umowy kredytu z dniem 10 grudnia 2009 r.;

- pozwana dokonywała wpłat na poczet kredytu;
- następca prawny (...) Banku S.A. zawarł 29 września 2017 r. ze stroną powodową umowę przelewu wierzytelności, obejmującą m.in. wierzytelność z tytułu umowy z dnia 19 września 2008 r. o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych;
- na podstawie tej cesji strona powodowa uzyskała wpis w księgach wieczystych o numerach: (...) oraz (...) jako wierzyciel hipoteczny w miejsce (...) Banku S.A.;
- przy przyjęciu przeliczenia wszystkich zobowiązań i świadczeń z umowy o kredyt hipoteczny dla osób fizycznych waloryzowany kursem CHF z 19 września 2008 r. w oparciu o średni kurs CHF ogłaszany przez Narodowy Bank Polski z każdego dnia spełnienia tych świadczeń wysokość kapitału na dzień wypowiedzenia umowy, tj. 10 grudnia 2009r. wynosiła 505.617,03 zł (równowartość kwoty 184.397,17 CHF), a po uwzględnieniu późniejszych wpłat dokonanych przez pozwaną kwota zaległego kapitału na dzień 20 lipca 2018r. wynosiła 425.017,80 zł.

W ustalonym przez siebie stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał powództwo za częściowo uzasadnione, przyjmując, że:

- spór w rozpoznawanej sprawie dotyczył skuteczności postanowień umowy, wypowiedzenia umowy i przelewu wierzytelności;
- Sąd, będąc związany prawomocnymi rozstrzygnięciami, których stroną była pozwana, nie mógł przyjąć nieważności umowy kredytu ani uznać, że nie doszło do wypowiedzenia tej umowy;
- nie była natomiast wykluczona kontrola skuteczności postanowień umowy;
- umowa kredytu zawarta przez pozwaną jako konsumenta obejmowała kredyt w walucie polskiej indeksowany do waluty obcej;
- postanowienia stanowiące klauzulę przeliczeniową w umowie zawartej przez strony nie miały charakteru jednoznacznego, o czym świadczył brak określenia sposobu ustalania kursu waluty przez bank i ograniczenie się do odwołania do tabel kursowych banku; postanowienia te stanowiły zatem niedozwolone klauzule umowne;
- badanej sprawie z uwagi na wydane już prawomocne rozstrzygnięcia spraw odnoszących się do umowy kredytu pozwanej, które wiążą Sąd, nie było dopuszczalne przyjęcie nieważności umowy;
- niezbędne pozostało jednak wyeliminowanie z umowy kredytu klauzuli przeliczeniowej i zastąpienie jej średnim kursem NBP;
- wykazany został przelew wierzytelności na stronę powodową;
- roszczenie dochodzone przez stronę powodową było przedawnione, jednak powód dochodził roszczenia w oparciu o hipoteki obciążające nieruchomości, a zatem zgodnie z art. 77 u.k.w.h. mógł uzyskać zaspokojenie z nieruchomości obciążonej w zakresie wierzytelności głównej (kwoty kapitału niespłaconego kredytu).

Wyrok powyższy w części uwzględniającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach procesu zaskarżyła apelacją pozwana, wnosząc o jego zmianę poprzez oddalenie powództwa w całości, ewentualnie uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji.

Apelująca zarzuciła naruszenie: 1) art. 365 §1 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. przez ich błędne zastosowanie i przyjęcie, że Sąd I instancji przy orzekaniu w niniejszej sprawie był związany treścią prawomocnego wyroku oraz ustaleniami faktycznymi i prawnymi dokonanymi w ramach postępowania prowadzonego przez Sąd Okręgowy w K.(sygn. akt:(...)), a następnie przez Sąd Apelacyjny w K. (sygn. akt: (...)), w tym zwłaszcza w zakresie uznania za ważną i skutecznie wypowiedzianą przez Bank umowę kredytu nr (...) z dnia 19 września 2008 roku, zawartą pomiędzy

pozwaną a (...) Bank S.A., podczas gdy ww. postępowanie dotyczyło jedynie kwestii prawidłowości nadania klauzuli wykonalności BTE (bankowemu tytułowi egzekucyjnemu), zaś jego przedmiotem nie było badanie ważności umowy kredytu lub skuteczności jej wypowiedzenia (brak zatem było wynikającej z art. 365 k.p.c. oraz 366 k.p.c. przesłanki tożsamości przedmiotu rozstrzygnięcia); toczyło się pomiędzy innymi stronami - pozwaną a (...) Bank S.A. (brak tożsamości podmiotowej rozstrzygnięcia); powaga rzeczy osądzonej oraz moc wiążąca orzeczenia odnoszą się tylko do jego sentencji, a nie uzasadnienia, ustaleń faktycznych czy poglądów prawnych wyrażonych w tym uzasadnieniu; 2) art. 365 §1 k.p.c. w zw. z art. 366 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie i przyjęcie, że Sąd I instancji w ramach orzekania w niniejszej sprawie był związany treścią prawomocnego wyroku oraz ustaleniami faktycznymi i prawnymi dokonanymi w ramach postępowania prowadzonego przez Sąd Okręgowy w K.do sygn. akt:(...), w tym zwłaszcza w zakresie uznania za ważną i skutecznie wypowiedzianą umowę kredytu nr (...) z dnia 19 września 2008 roku, zawartą pomiędzy pozwaną a (...) Bank S.A, podczas gdy ww. postępowanie dotyczyło roszczenia regresowego Towarzystwa (...) S.A. w W. skierowanego przeciwko pozwanej, zaś jego przedmiotem nie było badanie ważności umowy kredytu lub skuteczności jej wypowiedzenia (brak zatem było wynikającej z art. 365 k.p.c. oraz 366 k.p.c. przesłanki tożsamości przedmiotu rozstrzygnięcia); toczyło się pomiędzy innymi stronami - pozwaną a Towarzystwem (...) S.A. (brak tożsamości podmiotowej w odniesieniu do rozstrzygnięcia); powaga rzeczy osądzonej oraz moc wiążąca orzeczenia odnoszą się tylko do jego sentencji, a nie uzasadnienia, ustaleń faktycznych czy poglądów prawnych wyrażonych w tym uzasadnieniu; 3) art. 233 §1 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sprawie i dokonanie przez Sąd I instancji dowolnej, a nie swobodnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, w zakresie jakim Sąd bezpodstawnie przyjął, że ryzyko wynikające z zawartych w umowie kredytu klauzul waloryzacyjnych (indeksacyjnych) w równym stopniu obciążało kredytobiorcę oraz bank, podczas gdy w realiach niniejszej sprawy (a także w realiach szeregu innych spraw frankowych tego rodzaju) oczywistym było, że ryzyko to (zwłaszcza finansowe) obciążało w największym stopniu pozwaną (konsumenta) jako kredytobiorcę i słabszą stronę stosunku prawnego (w porównaniu do profesjonalnego i uprzywilejowanego gospodarczo oraz ekonomicznie podmiotu jakim jest bank); 4) art. 233 §1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, dokonanej wybiórczo i dowolnie, z pominięciem reguł poprawności logicznej, w szczególności polegającej na nieuzasadnionym przyjęciu, że fakt, iż kredytobiorca walutowy w porównaniu z hipotetycznym kredytobiorcą kredytu zlotowego uzyskuje podwójną korzyść z uwagi na korzystniejsze oprocentowania kredytu w CHE niż PLN, miał jakikolwiek wpływ na ocenę niedopuszczalności klauzul waloryzacyjnych w umowie kredytu analizowanej w niniejszej sprawie, podczas gdy twierdzenia tego rodzaju są zupełnie irrelevantne dla niniejszej sprawy, w tym zwłaszcza dla oceny zasadności roszczenia objętego powództwem, ważności umowy kredytowej oraz skuteczności jej wypowiedzenia i jako takie nie powinny stanowić podstawy rozstrzygnięcia wydanego przez Sąd I instancji; 5) art. 233 §1 k.p.c. w zw. z art. 217 §1 k.p.c. w zw. z art. 227 poprzez wybiórczą ocenę materiału dowodowego i brak wszechstronnej jego analizy połączone z błędną, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego oceną materiału dowodowego, wyrażającą się przyjęciem przez Sąd I instancji, jakoby pozwana została prawidłowo pouczone o wszelkich ryzykach kursowych (walutowych) oraz o wszystkich innych ryzykach związanych z zaciągnięciem kredytu indeksowanego do waluty CHF przez konsumenta posługującego się wyłącznie walutą polską, podczas gdy z okoliczności niniejszej sprawy w sposób oczywisty wynika, że Bank zaniechał prawidłowego pouczenia pozwanej o tychże ryzykach przed zawarciem umowy kredytu (a pouczenie było wprowadzające w błąd); 6) art. 233 §1 k.p.c. w zw. z art. 232 k.p.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie w sprawie i dokonanie przez Sąd I instancji dowolnej, a nie swobodnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i bezzasadne uznanie przez Sąd I instancji, w realiach niniejszej sprawy, że poprzednik prawny strony powodowej udowodnił, iż poinformował pozwaną przed zawarciem umowy kredytu w sposób wystarczający o szeroko pojmowanym ryzyku walutowym, podczas gdy okoliczność ta w żaden sposób nie wynika ze zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, jest spreczna z zasadami logiki oraz wiedzą powszechnie dostępną dotyczącą sposobu zawierania umów kredytowych we franku szwajcarskim oraz powszechnie stosowanymi przez banki w tych umowach klauzulami abuzywnymi; 7) art. 58 §2 i 3 k.c. w zw. z art. 353⁽¹⁾ k.c. poprzez ich niezastosowanie w sprawie i błędne uznanie, że umowa kredytu nr (...) z dnia 19 września 2008 roku zawarta pomiędzy pozwaną a (...) Bank S.A. (poprzednikiem prawnym strony powodowej) była umową ważną, pomimo stwierdzenia przez Sąd I instancji, że treść klauzuli przeliczeniowej zawartej w umowie kredytu była niejednoznaczna, a więc postanowienia te są niedozwolonymi (abuzywnymi) klauzulami umownymi, podczas gdy treść umowy, w tym zwłaszcza postanowienia

określające świadczenie główne kredytobiorcy (pозwanej), w tym sposób ich ustalenia, są oczywiście niezgodne z naturą stosunku umownego łączącego strony oraz zasadami współżycia społecznego, a także sprzeczne z naturą kredytu bankowego, istotą waloryzacji, a ponadto niedające się pogodzić ze społecznym poczuciem sprawiedliwości oraz naruszające zasadę ekwiwalentności świadczeń, zasadę lojalności i słuszności kontraktowej, zasadę uczciwego obrotu, zasadę braku rażącej dysproporcji stron, zasady dobrej praktyki bankowej oraz dobrych obyczajów w relacjach z konsumentami (które nakazują, by ponoszone przez konsumenta koszty związane z zawarciem i wykonywaniem umowy, o ile nie wynikają z czynników obiektywnych, były możliwe do przewidzenia, a sposób ich generowania poddawał się weryfikacji), a jednocześnie nie jest możliwe utrzymanie umowy w mocy po wyeliminowaniu jej bezprawnych postanowień, bez istotnego naruszenia jej treści oraz pierwotnej i rzeczywistej woli stron, co jak wynika z treści uzasadnienia pytania prawnego Pierwszej prezes SN w sprawie III CZP 11/21, powinno prowadzić do uznania przedmiotowej umowy kredytowej za umowę nieważną; 8) art. 353⁽¹⁾ k.c. poprzez jego błędną wykładnię i uznanie za dopuszczalne przyznanie tylko jednej stronie stosunku prawnego uprawnienia do swobodnego, jednostronnego ukształtowania i modyfikowania treści tego stosunku (w tym głównych zobowiązań stron), zarówno przed zawarciem umowy kredytu, jak i po tym fakcie - wedle własnego uznania i bez porozumienia z drugą stroną (a także bez jej wiedzy oraz świadomości) i przy wykorzystaniu jej słabszej pozycji negocjacyjnej, podczas gdy działanie tego rodzaju jest oczywiście sprzeczne z zasadą swobody umów i wynikającą z niej zasadą równości stron stosunku prawnego oraz uczciwego obrotu; 9) art. 69 ust. 1 i 2 prawa bankowego poprzez jego niezastosowanie, a w konsekwencji błędne przyjęcie, że treść umowy kredytu zawartej z pozwaną zawierała wszystkie elementy przedmiotowo oraz podmiotowo istotne wskazane w tym przepisie, a w szczególności błędne uznanie, że zastosowana w umowie klauzula waloryzacyjna, dotycząca przeliczania kwoty kredytu do innej waluty, w formie w jakiej została ona ustalona w umowie, tj. z faktycznym niewskazaniem dokładnej kwoty kredytu pozostałego do spłaty oraz bez określenia sposobu ustalenia tej kwoty, nie była niedopuszczalna, podczas gdy tego rodzaju postanowienie umowne ustalające jedną ze składowych decydujących o wysokości zobowiązania kredytobiorcy (świadczenia głównego) winno być zostać dookreślone w sposób możliwie jak najbardziej jednoznaczny, precyzyjny i poddający się weryfikacji; 10) art. 6, art. 7 ust. 1 i art. 5 ust. 5 załącznika do dyrektywy 2005/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. dotyczącej nieuczciwych praktyk handlowych stosowanych przez przedsiębiorstwa wobec konsumentów na rynku wewnętrznym oraz zmieniającej dyrektywę Rady 84/450/EWG, dyrektywę 97/7/WE, 98/27/WE i 2002/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady oraz rozporządzenie (WE) nr 2006/2004 Parlamentu Europejskiego i Rady poprzez ich błędne pominięcie i niezastosowanie w niniejszej sprawie, podczas gdy zachowanie poprzednika prawnego strony powodowej (...) Bank S.A.), polegające na nieinformowaniu pozwanej o obciążaniu jej dodatkowymi kosztami związanymi z wymianą walut, nieprzekazanie w sposób jasny, jednoznaczny lub we właściwym czasie istotnych informacji dotyczących produktu (przez które rozumieć należy w szczególności informacje o możliwości powstania dodatkowych kosztów), który to brak został przez Sąd I Instancji dostrzeżony, stanowiło nieuczciwą praktykę wprowadzającą w błąd w rozumieniu ww. Dyrektywy, sprzeczną za zasadami współżycia społecznego i jako taka naruszającą interesy konsumentów - w związku z czym Sąd I instancji winien był nadać tej okoliczności odpowiednie znaczenie i uznać umowę za nieważną; 11) art. 6 ust. 1 dyrektywy Rady Unii Europejskiej z dnia 5 kwietnia 1993 r. nr 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich poprzez jego błędne zastosowanie i uznanie, że po wyeliminowaniu z umowy kredytowej zawartej przez pozwaną nieuczciwych postanowień może ona nadal obowiązywać w pozostałym zakresie, podczas gdy liczba oraz charakter stwierdzonych w niniejszej sprawie nieuczciwych postanowień umowy kredytu oraz ich wpływ na treść łączącego strony stosunku prawnego w sposób oczywisty przemawia za koniecznością jej wyeliminowania z obrotu prawnego, albowiem nie jest możliwe usunięcie z jej treści nieuczciwych postanowień przy jednoczesnym zachowaniu pierwotnej treści woli stron stosunku prawnego; 12) art. 117 §2 oraz §2⁽¹⁾ w zw. z art. 118 k.c. poprzez jego niezastosowanie w sprawie i zasądzenie na rzecz strony powodowej roszczenia pomimo jego przedawnienia w stosunku do pozwanej będącej konsumentem, podczas gdy z uwagi na powyższe powództwo winno zostać oddalone w całości; 13) art. 105 ustawy o księgach wieczystych i hipotece (w brzmieniu sprzed 20.11.2011 r., uchylonego na mocy ustawy z 26.06.2009 r. o zmianie ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz niektórych innych ustaw, Dz.U.2009.131.1075) w zw. z art. 77 u.k.w.h. i w zw. z art. 6 k.c. poprzez ich błędne zastosowanie w sprawie polegające na przyjęciu, że stronie powodowej przysługuje roszczenie objęte powództwem pomimo jego przedawnienia, a to z uwagi na jego zabezpieczenie hipoteką kaucyjną ustanowioną

na nieruchomości stanowiącej własność powódki, dla której Sąd prowadzi księgi wieczyste nr (...), podczas gdy nie jest dopuszczalne dla uznania zasadności roszczenia samo tylko powoływanie się wierzyciela na wpis hipoteki kaucyjnej ustanowionej na nieruchomości, albowiem wpis ten — zgodnie z uchylonym art. 105 u.k.w.h. - nie stanowi ani dowodu istnienia ani wysokości wierzytelności hipotecznej, a w związku z tym ciężar udowodnienia tych okoliczności spoczywał w całości na stronie powodowej (któremu powód nie sprostał).

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja zasługuje na uwzględnienie.

Sąd pierwszej instancji prawidłowo, z poszanowaniem reguł wyrażonych w przepisie art. 233 §1 k.p.c. ustalił stan faktyczny sprawy, co sprawiło, że Sąd Apelacyjny przyjął go za własny. Zauważyć w tym miejscu jedynie wypada, że ustalenie wysokości kapitału na dzień wypowiedzenia umowy okazało się zbędne wobec braku podstaw do zastosowania średniego kursu CHF ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski do spornej umowy.

Zarzuty naruszenia art. 366 k.p.c. nie mogły się ostać, albowiem Sąd Okręgowy przepisu tego nie stosował. Z tego względu argumentacja odnosząca się do braku tożsamości podmiotowej i przedmiotowej wskazywanych spraw była bezprzedmiotowa. Inaczej rzecz się ma z zarzutem dotyczącym art. 365 §1 k.p.c. Sąd Apelacyjny w obecnym składzie przychylił się do poglądu, zgodnie z którym wynikający z mocy wiążącej stan związania ograniczony jest do rozstrzygnięcia zawartego w sentencji orzeczenia i nie obejmuje jego motywów. Przedmiotem prawomocności materialnej jest bowiem ostateczny rezultat rozstrzygnięcia, a nie przesłanki, które do niego doprowadziły. Granice mocy wiążącej określiła sentencja wyroku rozstrzygająca o żądaniach stron określających przedmiot procesu, zaś uzasadnienie wyroku zawiera jedynie wyjaśnienie podstaw faktycznych i prawnych rozstrzygnięcia, a więc nie rozciąga się ona na ustalenia faktyczne i oceny dotyczące stosunku prawnego. Jedynie w szczególnych przypadkach, zwłaszcza przy orzeczeniach oddalających powództwo lub wniosek w postępowaniu nieprocesowym, gdy z sentencji nie wynika przedmiotowy zakres rozstrzygnięcia, doniosłe dla ustalenia granic mocy wiążącej mogą być motywy rozstrzygnięcia, ale tylko w takich granicach, w jakich stanowią konieczne uzupełnienie rozstrzygnięcia i są konieczne dla wyjaśnienia jego zakresu, tj. zakresu, w jakim indywidualizują jego sentencję jako rozstrzygnięcie o przedmiocie sporu. Zasadą jest zatem wiązanie treścią orzeczenia, a jego uzasadnienie w razie oddalenia wniosku ma doniosłe znaczenie dla ustalenia granic mocy wiążącej. Rozważane mogą być motywy rozstrzygnięcia, ale tylko w takich granicach, w jakich stanowią konieczne uzupełnienie rozstrzygnięcia i są konieczne dla wyjaśnienia jego zakresu, tj. zakresu, w jakim indywidualizują jego sentencję jako rozstrzygnięcie o przedmiocie sporu (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z 25 listopada 2020 r., V CSK 25/19). W konkluzji dojść należało do przekonania, że Sąd pierwszej instancji nie był związany orzeczeniami wydanymi w sprawach o pozbawienie tytułu wykonawczego wykonalności oraz o zapłatę świadczenia regresowego na rzecz zakładu ubezpieczeń, w zakresie przesłanek, które doprowadziły do pozytywnych rozstrzygnięć w tych sprawach. Dodatkowo zauważyć wypada, że w sprawie(...) Sąd Apelacyjny nie wypowiedział się w przedmiocie skuteczności wypowiedzenia. Niezależnie od tego w sprawie tej Sądy obu instancji związane były podstawami powództwa opozycyjnego, stosownie do art. 843 §3 k.p.c.

Wbrew intencjom apelującej odmienna od wskazanej wyżej interpretacja art. 365 §1 k.p.c. nie miała jednak istotnego wpływu na końcowe rozstrzygnięcie, a to wobec stwierdzenia przez Sąd Okręgowy abuzywności istotnych dla bytu całej umowy kredytowej jej postanowień przy jednoczesnym braku podstaw do przyjęcia bezwzględnej nieważności umowy w rozumieniu art. 58 §1 k.c.

Nietrafione okazały się zarzuty naruszenia art. 233 §1 k.p.c. dotyczące błędnej oceny przez Sąd ryzyka wynikającego z klauzul waloryzacyjnych czy hipotetycznych korzyści kredytobiorcy walutowego. Zagadnienia te dotyczyły w istocie nie tyle oceny dowodów, ile wniosków wyciągniętych z poczynionych przez Sąd ustaleń, co winno zostać rozpoznane poprzez przyzmat przepisów prawa materialnego. Sąd pierwszej instancji nie przyjął także, że pozwana została w

sposób prawidłowy poinformowana o ryzyku kursowym, a jedynie opisał w sposób ogólny problem zakresu pouczeń konsumentów o ww. ryzyku przez banki.

Podniesione w apelacji zarzuty obraży prawa materialnego w dużej mierze abstrahują od faktu, że Sąd pierwszej instancji uznał te postanowienia umowy kredytu nr (...), które regulowały kwestie przeliczeń walutowych dla celów wypłaty sumy kredytu oraz spłaty jego rat, za niedozwolone. Słusznie przy tym wskazał, z powołaniem się na adekwatne poglądy judykatury, że ww. postanowienia nie mają charakteru jednoznacznego oraz że klauzule dotyczące przeliczenia kwoty wypłaconego kredytu i spłacanych rat na walutę obcą, są kwalifikowane jako określające główne świadczenia stron.

W rozpoznawanej sprawie poza sporem pozostawała treść zawartej między poprzednikiem prawnym powoda a pozwaną umowy o kredyt hipoteczny. Zalegający na kartach 19-27 akt sprawy dokument wskazuje w sposób jednoznaczny, że przedsiębiorca – bank posługiwał się wzorcem umowy. Tak należy traktować bowiem formularz, w którym jedynie część miejsc jest wypełniana. W badanym przypadku dane zmienne wpisywane były pogrubioną czcionką. W tych okolicznościach ciężar wykazania indywidualnego uzgodnienia postanowień umownych spoczywał na powodzie, stosownie do art. 385¹ §4 k.c. w zw. z art. 385¹ §3 k.c. Ciężarowi temu strona ta nie sprostała. Niezależnie od tego zwrócić należy uwagę na fakt, że zapisy umowy dotyczące sposobu przeliczenia sumy kredytu oraz rat (§1.3A oraz §10.4) wpisane zostały czcionką niepogrubioną, co oznacza, że zostały przeniesione z wzorca umowy wprost bez negocjowania. Sam fakt zaakceptowania warunków umowy i regulaminu, a nawet oświadczenia o wzięciu pod uwagę ryzyka kursowego nie oznacza, że relewantne postanowienia umowne były negocjowane czy nawet negocjowalne. Swoboda kredytobiorcy we wpływaniu na kształt umowy ograniczała się do kwoty, waluty i w ograniczonym zakresie do terminu spłaty, lecz te zapisy nie decydowały w badanym przypadku o ważności umowy. Odesłanie w umowie do kursu kupna czy sprzedaży z tabeli kursowej banku świadczy o tym, że kredytodawca dysponował arbitralnością w kształtowaniu kursów walut. Pamiętać bowiem należy, że oceny, czy postanowienie umowne jest niedozwolone, dokonuje się wg stanu z chwili zawarcia umowy. Z tego punktu widzenia nie ma znaczenia fakt, że bank stosował mechanizmy rynkowe, a stosowane kursy miały ekonomiczne uzasadnienie. Kluczowe jest bowiem, że w samej umowie nie było wskazania, w jaki sposób ww. mechanizmy będą stosowane w odniesieniu do zobowiązania powoda. Istniała zatem możliwość naruszenia interesów konsumenta. Bez znaczenia w tej sytuacji pozostaje, że zgodnie z art. 5 ust. 2 pkt 7 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (t. jedn. Dz. U. z 2021 r. poz. 2439 ze zm., dalej: prawo bankowe) bank jest uprawniony do przeprowadzania określonych operacji walutowych oraz może stosować własne kursy walutowe, które obowiązany jest ogłaszać (art. 111 ust. 1 pkt 4 prawa bankowego). Żaden z powoływanych przepisów ani nie określał mechanizmu ustalania kursów walut, ani nie zwalniał z obowiązku jego precyzyjnego określenia w umowach zawieranych z konsumentem.

Dla ustalenia nieważności umowy wystarczające było uznanie, że jej postanowienia dotyczące ryzyka kursowego, poprzez niewskazanie mechanizmu ustalenia kursu walutowego, były określone niejednoznacznie. Z tego względu okoliczność, w jaki sposób pozwana została poinformowana o ryzyku kursowym miała znaczenie drugorzędne.

Dokonując wykładni art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13/EWG w podobnym kontekście, dotyczącym swobody określania kursu wymiany przez bank, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uznał, że „wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, by dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by rzeczony konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne”. W sytuacji, w której dana klauzula zawarta w umowie kredytowej nie realizuje przytoczonych kryteriów, a zatem jest niedozwolona (nieuczciwa), umowa nie pozwala na określenie rozmiarów świadczenia banku i kredytobiorcy w oparciu o obiektywne, niezależne od żadnej stron czynniki. Postanowienia uprawniające bank do jednostronnego ustalenia kursów walut są nietransparentne, pozostawiają bowiem pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarczają kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem

oraz naruszają zasadę równości stron (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2022 r., II CSKP 45/22 i orzecznictwo przywołane w uzasadnieniu wyroku). W konsekwencji uznać też należało, że ww. postanowienia umowne kształtowały prawa pozwanej jako konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco naruszały jej interesy.

Niedozwolone postanowienie umowne (art. 385¹ §1 k.c.) jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następnie świadomej i wolnej zgody na to postanowienie i w ten sposób przywrócić mu skuteczność z mocą wsteczną (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 OSNC 2021/9/56). W rozpoznawanej sprawie pozwana w sposób jednoznaczny, wielokrotnie dała wyraz temu, że nie jest zainteresowana utrzymaniem umowy kredytu i domaga się stwierdzenia jej nieważności. Zawarte zarówno w piśmie procesowym z 22 maja 2019 r. (k. 201-206), jak i w apelacji wywody świadczą także o tym, że odmowa zgody na utrzymanie umowy była świadoma. Rozważono bowiem różne możliwości i skutki utrzymania umowy. Dodatkowo zauważyć należy, że z uwagi na specyfikę sprawy, a w szczególności fakt wypowiedzenia przez bank umowy czy rozpoczęcia czynności zmierzających do wyegzekwowania całości świadczeń z umowy kredytu, trudno wyobrazić sobie sytuację, żeby stwierdzenie bezskuteczności (nieważności) całości umowy było dla pozwanej mniej korzystne niż utrzymanie umowy, nawet przy teoretycznej możliwości żądania zwrotu wypłaconego kapitału.

Nie można było zgodzić się z Sądem Okręgowym co do tego, że niedozwolona klauzula przeliczeniowa powinna zostać zastąpiona średnim kursem NBP dla franka szwajcarskiego przy zastosowaniu art. 357 k.c. Za ugruntowany już w aktualnej judykaturze uznać należy pogląd, zgodnie z którym razie stwierdzenia abuzywności postanowień umowy kredytu indeksowanego odnoszących się do sposobu określania kursu waluty obcej, umowa nie może obowiązywać w pozostałym zakresie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 30 września 2022 r., I CSK 2071/22). Wiąże się to z faktem, że zastąpienie niedozwolonego postanowienia poprzez wprowadzenie innego mechanizmu przeliczenia waluty stanowiłoby zbyt daleko idącą modyfikację umowy w celu ratowania sytuacji prawnej przedsiębiorcy, który abuzywną klauzulę zastosował. W konsekwencji, wobec niemożliwości zastosowania art. 385¹ §2 k.c., za niewiążącą pozwaną jako konsumenta uznać należało całą umowę o kredyt hipoteczny zawartą 19 września 2008 r.

Nie zasługiwał na podzielenie natomiast zarzut naruszenia art. 69 ust. 1 i 2 prawa bankowego, albowiem wbrew twierdzeniu skarżącej badana umowa zawierała wszystkie elementy przedmiotowo i podmiotowo istotne dla tego rodzaju umów.

Wobec stwierdzenia nieważności umowy kredytowej, która miała stanowić źródło przelanej na stronę powodową wierzycelności, zarzuty dotyczące przedawnienia roszczenia stały się bezprzedmiotowe. Dla porządku jedynie zauważyć należy, że rację miał Sąd Okręgowy podnosząc, że art. 77 u.k.w.h. stoi na przeszkodzie skutecznemu podniesieniu zarzutu przedawnienia (czy jego stwierdzeniu z urzędu w przypadku konsumenta) w zakresie należności głównej zabezpieczonej hipoteką. Oczywiście jest przy tym, że przedawnieniu może ulec wyłącznie roszczenie istniejące.

Konsekwencją zmiany wyroku co do meritum była konieczność modyfikacji orzeczenia o kosztach procesu, które po stronie pozwanej ograniczyły się do wynagrodzenia profesjonalnego pełnomocnika, na podst. art. 98 §1 k.p.c. oraz §2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015 r., poz. 1804 ze zm.).

Biorąc pod uwagę powyższe okoliczności, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 §1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Za podstawę rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, na które po stronie pozwanej złożyły się opłata od apelacji i wynagrodzenie radcy prawnego przyjęto art. 98 §1 k.p.c. w zw. z art. 391 §1 k.p.c. oraz §2 pkt 7 w zw. z §10 ust. 1 pkt 2 ww. rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r.

SSA Jerzy Bess SSA Marek Boniecki SSA Regina Kurek